

Suriye konusunda iki uzman Fehim Taştekin ve Nuh Yılmaz, yanı başımızdaki gelişmeleri ve ne yapılması gerektiğini Vatan için tartıştı. İki uzmanın ortak olduğu nokta, Suriye'yi kanlı bir sürecin beklediği. Sorunu ise Türkiye ile İran birlikte hareket ederse çözebilir

Nuh Yılmaz

Fehim Taştekin

'Irak'tan daha kanlı bir süreç bizleri bekliyor'

SURIYE'Yİ ANLAMAK
RUŞEN ÇAKIR 1
Fotoğraflar: İlker AKGÜNGÖR

Suriye adım adım yeni bir Irak olmaya doğru gidiyor. Ne var ki ülkemizi birinci derecede ilgilendiren bu kriz hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz. Buna bağlı olarak "Suriye konusunda ne yapmalı?" sorusuna çok farklı ve çelişkili cevaplar veriliyor. Bu yazı dizisinde konuyu yakından takip eden iki uzmanı bir araya getirdik. Radikal Gazetesi Dış Haberler Müdürü Fehim Taştekin, Suriye üzerine yazılan ve televizyonlardaki yorumlarıyla öne çıkan bir isim. Uzun süre SETA Vakfı Washington Temsilciliği yapan, El Cezire Türk'ün kuruluş sürecinde yönetici olarak yer alıp kısa süre önce ayrılan Nuh Yılmaz ise Suriye sorununu bölgesel bağlamda ele alan yazılarıyla dikkati çekiyor. Onların bilgi, yorum ve aralarındaki tartışmaların Suriye'yi daha iyi anlamaya katkıda bulunacağına inanıyoruz:

■ **Suriye'de neler oluyor? İç savaş çıkacağı kesin mi?**

Taştekin: Bir tarafta bantşıl gösteriler, bunun hemen yanında silahlı eylemler var. Bu iki süreç birbirine paralel gidiyor. İşin başında sadece bantşıl gösteriler vardı ama hatırlarsanız Cısr el Şuğur'da bir katliam oldu. O katliam çok aydınlatılmadı. Beşar Esad elçileri aldı oraya götürdü. 110 güvenlik gücünün öldürüldüğünü dünya medyasına göstermeye çalıştı. Bu olay bizim Suriye okumalarımız açısından bir kırılma yarattı. O ana kadar sadece rejimin milis gücü diye adlandırdığı Şebihallerin ve istihbarat birimlerinin halkı terörize ettiğini, halka ve özellikle cenazelere ates açtığını duyuyorduk. Bu olay bize silahlı bir direnişin de var olduğunu gösterdi. Şöyle düşünüyorum: 2003'de Irak Savaşı'ndan sonra o bölgede, özellikle Sünni kesimlerde silahlı direniş tecrübesi oluştu. Önceden Suriye'den Irak'a bir geçiş olduğu söylenirdi şimdi ise tam tersi bir geçiş olabilir. Suriye'de huzurlu bir şekilde silahlı unsurların devreye girmesini izah ederken Irak'a bakmamız gerek.

■ **Bir de ordunun bir bölümünün muhalif saflara geçmesi konusu var.**

Taştekin: O daha sonraki aşama. Ayrıca unutmayalım, Müslüman Kardeşler'in 1982'de Hama katliamına gerekçe yapılan silahlı saldırı geçmişi var. Acaba Müslüman Kardeşler rövanş peşinde mi sorusu akla geliyor. Siyasi kanadı değil ama örgütün farklı unsurları böyle bir şeyin peşinde olabilir. Demek istediğim siddet şiddeti doğuruyor ama sürecin henüz başında silahlı devreye sokulduğu da gerçek. Sonuçta birilerinin eline silah alması Esad rejiminin işine geliyordu. Bu tuzağa çabuk düşüldü.

■ **Bantşıl gösterilerle devam eden bir muhalefeti şiddetle bastıran bir rejim dünyada daha çabuk yalnızlaşır. Silahlı muhalefet işin içine girince teröre mücadele boyutları konuşulmaya başlandı diyorsunuz.**

Taştekin: Aynen öyle. Ahmet Davutoğlu gittiğinde kendisine söylenen buydu. Daha sonra muhalifler Mısır'daki gibi gösterileri rejimi devirecek ölçüde kitleselleştiremedi. Bu olmayınca muhalifler, ordu içinde Sünni kanadın gelmesine ve böylece rejimin içinden çökmesine bel bağladı. Böyle bir süreç de başladı. Sonuçta asıl askerler Özgür Suriye Ordusu'nu kurdu. Asilerin lideri Türkiye'den bu

çözümlemedi yönetiyor. Fakat ordunun içindeki çözümlemedi rejimi sonlandırma senaryosu da sonuç vermedi.

■ **Bu bir süreç değil mi? Şu anda gerçekleştirmiş olabilir ama daha sonra gerçekleşemez mi?**

Taştekin: İhtimaller üzerinden konuşabiliriz ama hesap edilmeyen bir şey var: Esad rejimi sadece Alevi azınlık tarafından desteklenmiyor. Baas rejimi içerisinde sadece Aleviler yok; Sünniler var, Çerkezler, Dürziler var Hristiyan gibi azınlıklar var. Müslüman Kardeşler'den korkan, şüpheyle bakan Sünni bir kesim var.

■ **Laik sünniler...**

Taştekin: Evet. Esad bu tabanı önemli ölçüde kullanabiliyor. Bir yanda 10 bin kişilik muhalif gösteriler yapılırken, diğer tarafta 100 bin kişilik rejimi destekleyen gösteriler de yapıldı. Sokağın gücüne yine sokağın gücüyle cevap verildi.

■ **Söylediklerinizden, bir iç savaştan bahsetmek için erken olduğu sonucunu çıkarabilir miyiz?**

Taştekin: İç savaşın ne olduğu sorusuna herkesin farklı bir yanıtı var. Gelinen noktada Humus, Hama, Dera ve İdlip gibi kritik yerler kimsen kontrolinden çıkmış durumda. Belli kesimler Özgür Suriye Ordusu kontrol ediyor. Burada çok ağır silahların kullanıldığını görüyoruz. Bunu iç savaş başlangıcı, düşük yoğunluklu iç savaş veya iç savaşın ta kendisi diye tanımlayabiliriz. Hangisini tercih edelim sonuçta içinde iç savaş geçen bir tarım kullanmak durumundayız. Sonuçta 6000'den fazla muhalif 2500'den fazla güvenlik gücü öldü. Siz

Çözüm için Türkiye, İran ve Rusya kritik önemde

■ **Peki bundan sonra nasıl bir süreç bekliyorsunuz?**

Taştekin: Türkiye eğer Rusya ve İran'la birlikte çalışırsa bir çözüm bulunabilir. Aksi halde Katar ve Suudi Arabistan'ın silah desteği ile çatışmaların dozu artabilir ve coğrafya Irak'a göre çok daha kötü bir hal alabilir.

Yılmaz: Şu an bir deşet dengesi oluşmuş durumda. Ne Esad'ın ne de muhalefetin ortadan kalkmayacağı kesin. İkisi de birbirini bastırmaz. Çok kanlı bir süreç olacak ve Türkiye-Iran ilişkileri de bu yüzden bozulacak gibi görünüyor. Bunun çözümü Türkiye ile İran'ın anlaşması olabilir. Bunun için de İran adim atmalıdır. Ancak İran her zamanki gibi her şeyi istiyor. Ama herhangi bir şey vermeye de yanaşmıyor.

gösterilerle, silahlı mücadele ile rejimi bir noktaya çekemiyorsanız daha sonra iç savaş senaryosunu oynarsınız. Gelinek nokta budur.

■ **Siz ne düşünüyorsunuz iç savaş konusunda?**

Yılmaz: En başından beri Suriye'deki durum zaten bir iç savastı. İç savaş bir ülke içerisinde belli grupların silahlanarak, belirli bir toprak üzerinde hakimiyet kurması ve merkezi güvenlik güçlerini bu bölgeye sokmayarak, merkezi güçlere karşı hasmane tutum almasıdır. Esad güçleri belirli bölgelere giremiyordu ülke içinde. Özgür Suriye Ordusu'nun orduyu bölme çabaları başladığı andan itibaren iç savaşın olduğu resmen ortaya çıktı. Şu anda ülke tam anlamıyla bir iç savaş yaşıyor.

■ **Eğer bir iç savaş söz konusuysa bunun mezhep ekseninde olma ihtimali hayli yüksek. Siz son yazınızda tüm bölgede mezhep eksenli bir kanlımanın yaşandığını ileri sürdünüz. Bununla birlikte Suriye'deki Nusayrîlik İran Şiîliği arasında çok büyük farklar da var.**

Yılmaz: Mezhep meselesinde ciddi bir İran etkisi var. Nasıl Rabta eliyle Suudi Arabistan çeşitli yerlere kendisine yakın imamın gönderiyor idiyse İran da Suriye'de benzer uygulamalar yaparak ülkedeki Alevi nüfusu Şiîleştirme çalışıyor. Bu ne kadar başarılı olmuştur aynı mesele ama Suriye yönetiminin bunun önünü açtığını ve desteklediğini söyleyebiliriz. İkinci olarak Hizbullah'ın altını çizmeliyiz. Hizbullah'ın direniş örgütü olarak ortaya çıkıp, Lübnan'ı belli bölümlerle belli noktalarda işbirliği yapabilen siyasi bir örgüttür. Bu örgütün Suriye içerisinde, rejimin desteğiyle köylerde operasyona girmesi (bu konuda artık tartışma yok gibi bir şey) meselesinin mezhep üzerinden yürüdüğünü gösteriyor. Başka bir önemli nokta da Hamas'ın Suriye'den çıkması. Esad yönetiminin Hamas'tan istediği aynı Hizbullah gibi belli noktalarda Sünni direniş gruplarına karşı rejimle işbirliği yapmasıydı. Hamas bunu kabul etmediği için ülkeden çekilmek zorunda kaldı. Aynı şekilde Irak Başbakanı Maliki'ye yakın birtakım Şiî milis gruplarının Suriye'ye girip, rejime destek vermesi mezhep dayatması açısından oldukça önemlidir.

■ **Yani Esad rejiminin devam edebilmesi için bölgedeki farklı güçlerin tam bir seferberlik içinde olduğunu söylüyorsunuz. Burada İran da var tabii ki.**

Yılmaz: Kesinlikle İran da var. İran'ın Hamas'a yardım kesmesi bile başlatmasına bir göstergedir. İran 6 ay Hamas hiç yardım et-

medi. Hamas finansal olarak bitmişti. Ayrıca şu anda Suriye rejimi finansal olarak da çökme noktasında. Zaten ayakta durmasını sağlayan İran'ın mali desteği. Körfez'deki Suriye'nin mal varlığının dondurulmuş olması buna karşılık da İran'ın Suriye'ye destek vermesi ve Irak'ın desteklemeye çalışması işin mezhep yönünü ortaya koyuyor.

■ **Bir yanda Şii bloklaşmasından söz ediyorsunuz...**

Yılmaz: Tabii ki bunun karşısında da başka bir bloklaşma var. Bu işin ucu Lübnan'daki Refik Hariri suikastına kadar gidiyor. O andan itibaren Suudi Arabistan'la Şam arasında çok ciddi bir hesaplaşma başladı. Bakan Suriye'de Müslüman Kardeşler (İhvan) bölümüne duruma. Büyük bir kısmı silahlı mücadeleye mesafeli ancak küçük bir grup destek veriyor. İşte bu gruplara Suudi ve Katar desteğinden bahsetmek mümkün. O anlamda buraya akan bir para var. Ürdün'de bazı Suriyeli Sünni gruplara silahlı eğitim vermek için kurulmuş kamplar var.

■ **Suriye'de yaşananları Arap Baharı'nın kaçınılmaz bir parçası olarak tarif edebilir miyiz?**

Yılmaz: Arap Baharı'nın tamamen bölgesel dinamiklerle ortaya çıktığını; Tunus'un tamamen sürüp çıktığını; Mısır'ın bir şekilde kontrol edilemeyen gerilimle düştüğünü ve daha sonrasında ise Libya ve Suriye'de bu işin yönetilmeye, dışardan yönlendirmeye başlandığını düşünüyorum. Bu kriz bir anlamda Suriye'ye hediye edilmiş oldu. Bu işin derinleşmesi de dış destekle oldu. Türkiye'nin dış politikasının bir başan hikayesi varsa bu Suriye hikayesiydi. Suriye, Türkiye'de politikasının Arap dünyasına açıldığı bir kapıydı ve birçok sorun zamanla çözülmüştü. Suriye krizinin şu gerekçelerle kodlanmış olduğu kanısındayım: 1) Türkiye'nin Mısır'a ve Tunus'a verdiği desteğin önünü kesmek; 2) Suriye'de patlak verecek bir mezhep savaşının Türkiye ve İran'ı birbirine düşürmesini sağlayarak bu iki ülkeyi birden kontrol edilebilir; 3) Şii tehlikesiyle yapıp kalkan Suudi Arabistan'ı yatıştırmak; 4) İsrail'in Tunus ve asıl Mısır'da uğradığı zarar Suriye üzerinden tazmin etmek. Bu sebeplerden dolayı Suriye'deki krizin bir anlamda yaratıldığını ve bölgedeki pozitif enerjinin Suriye'ye yönlendirildiğini düşünüyorum. Suriye rejimi de bunun gerçekleşmesi ve krizin derinleşmesi için elinden geleni yaptı. Bu sürecin doğal olmadığını, Suriye'nin 2-3 yıl içinde normalleşerek kendini bir noktaya getirebileceğini ama buna izin verilmediğini düşünüyorum.

YARIN: Türkiye'nin tavrı ne? Ne olmalı?